

ДВНЗ "Криворізький національний університет"
Криворізький педагогічний інститут
Психолого-педагогічний факультет
Кафедра практичної психології та Центр ґендерної освіти
Криворізький міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді
Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди
Кафедра практичної психології
Кам'янець-подільський національний університет імені Івана Огієнка
Кафедра практичної психології
Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка
Кафедра практичної психології
Відкритий міжнародний університет розвитку Людини "Україна"
Миколаївський міжрегіональний інститут
Факультет права та інформаційних технологій
Кафедра соціально-політичних наук

МАТЕРІАЛИ

І Всеукраїнської науково-практичної конференції
**«Психологія сексуальності та міждисциплінарні підходи до
практики збереження сексуального здоров'я»**

11 березня 2016 року

м. Кривий Ріг

Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Психологія сексуальності та міждисциплінарні підходи до практики збереження сексуального здоров'я» (11 березня 2016 р., м. Кривий Ріг) / за ред. З. М. Мірошник, Є. Л. Гергеля, М. С. Великодної. - Кривий Ріг: КПІ ДВНЗ "КНУ", 2016. — 26 с.

Редакційна колегія:

Мірошник Зоя Михайлівна — докторка психологічних наук, професорка, завідувача кафедрою практичної психології КПІ ДВНЗ "КНУ"

Гергель Євгеній Леонідович — кандидат психологічних наук, доцент, декан психолого-педагогічного факультету КПІ ДВНЗ "КНУ"

Великодна Мар'яна Сергіївна — кандидатка психологічних наук, старша викладачка кафедри практичної психології КПІ ДВНЗ "КНУ"

Рекомендовано до друку кафедрою практичної психології Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ "Криворізький національний університет". Протокол № 8 від 18 лютого 2016 року.

Збірник матеріалів містить основні тези доповідей учасників всеукраїнської науково-практичної конференції з проблем психології сексуальності та міждисциплінарних підходів до практики збереження сексуального здоров'я. Це видання може бути цікавим широкому колу читачів: науковцям у галузі психології, філософії, соціології, педагогіки, а також практикам у сфері психології та медицини.

© Колектив авторів

© Криворізький педагогічний інститут

ДВНЗ "Криворізький національний університет"

ЗМІСТ

Агаркова В. Вплив тілесного запаху людини на оцінку її сексуальності..4	4
Басюл В. Духовно-нравственная ценность любви как дара.....4	4
Білецька К. Негативний вплив засобів контрацепції на здоров'я людини.....7	7
Великодна М. Сексологічний запит у психологічній практиці.....8	8
Віденєв І. Деякі фактори, що впливають на походження сексуальних девіацій серед дівчат старшого шкільного віку.....9	9
Гавяда В. Компетентності соціальних працівників для роботи з клієнтами, які зазнали сексуального насильства.....10	10
Давидчук Л. Вплив моральної свідомості юнацтва на сексуальну поведінку.....11	11
Депутатов В. Віктимні аспекти образу сексуальної жінки.....12	12
Езерская К. Психологические особенности объектных отношений у лиц с садомазохистическими девиациями.....14	14
Кушнир Е. Особенности половой идентификации беременных женщин.....15	15
Личана С., Шестопалова О. Уявлення про динаміку сімейного життя та сімейні ролі студентів-психологів з різним життєвим досвідом....16	16
Любарский А. Сексология запада и востока: пути гармонизации.....17	17
Морозова Л. Психокорекційна робота з жертвами сексуального насильства за методом символдрами.....18	18
Овсяннікова Я. Психосексуальні проблеми у учасників АТО на сході України.....20	20
Рашковська І. Теоретичні аспекти сексуального виховання підростаючого покоління.....21	21
Ревякіна І. Особливості психодраматичного консультування подружжя з питань сексуальності.....22	22
Туркова Д. Жіночність, привабливість та сексуальність у сприйманні образу жінки паліативними клієнтами.....23	23
Христенко В. Жертви сексуального насильства у зоні військового конфлікту: проблеми психологічної допомоги.....24	24
Чаркіна О. Сексуальність і материнство: детермінанти взаємовпливу..25	25
Наші автори26	26

Варвара Азаркова

студентка II курсу спеціальності "Практична психологія"

Криворізький педагогічний інститут

ДВНЗ "Криворізький національний університет"

ВПЛИВ ТІЛЕСНОГО ЗАПАХУ ЛЮДИНИ НА ОЦІНКУ ЇЇ СЕКСУАЛЬНОСТІ

Сексуальність — це статева чуттєвість, що за загальноприйнятою думкою яскраво проявляється у людей з гарною зовнішністю та добре складеною статуєю. Проте чисельна кількість досліджень показує, що на оцінку сексуальності впливає не лише зовнішні характеристики людини, а й її внутрішні та природні характеристики. В роботах Дезмонда Морріса (Морріс, 2001), Яна Хавлічека (Щербатих, 2010) показується важливість природних запахів у визначенні сексуальності партнера, незалежно від сексуальної орієнтації. Дослідження Віденського вченого Карла Гаммера довели, що жінка з найбільш приємним тілесним запахом сприймається чоловіками більш сексуальною, ніж жінки з неприємними запахом тіла.

Тому метою нашого дослідження стало вивчення впливу тілесного запаху людини на оцінку її сексуальності. Дослідження проводилось на базі Криворізького національного університету, чисельність вибірки становила 500 осіб, серед них 230 чоловіків та 270 жінок. Ми запропонували студентам вибрати зі свого оточення сексуальну людину протилежної статі та описати особливість її тілесного запаху. За результатами дослідження були зроблені такі висновки:

- 1) 50% досліджуваних вказали, що найбільш сексуальними для них є особи від яких відчувається аромат парфумів, особливо з квітково-деревними «акордами», пряними мускусними шлейфами;
- 2) 25% студентів вважають, що сексуальними для них є особи з природним запахом чистого тіла, додаючи, що це найбільш цінна характеристика після зовнішнього вигляду людини;
- 3) 25% досліджуваних студентів вказали, що тілесний запах особи протилежної статі для них не є критерієм сексуальності взагалі.

Отже, на основі отриманих даних, запах не завжди впливає на оцінку сексуальності партнера. Це залежить від індивідуальних вподобань людини.

Владимир Басюл

преподаватель философии

Горный колледж ДВНЗ «КНУ»

ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННАЯ ЦЕННОСТЬ ЛЮБОВИ КАК ДАРА

«Все, что имеет ценность в нынешнем мире, – пишет Ф. Ницше, – имеет ее не само по себе, не по своей природе, в природе нет никаких ценностей, но от того, что ему однажды придали ценность, подарили ее, и этими дарителями были мы!» (Ницше Ф., 1993). Если человек теряет способность дара, то он теряет и смысл жизни.

Как показал австрийский психиатр В. Франкл, отсутствие смысла

жизни – тяжелейшая социальная патология. Поиск смысла жизни и стремление его реализовать – имманентное человеческое качество. Франкл выделил три группы ценностей, которые могут составлять смысл жизни:

- ценности творчества (что мы даем миру: научные результаты, произведения искусства, добротные товары);
- ценности переживания (что мы получаем от мира: любовь, риск, победа, слава);
- ценности отношения (по отношению к человеку, обществу, природе, а также к судьбе, если не можем ее изменить) (Франкл В., 1990).

Реализация, хотя бы, одной группы ценностей привносит в нашу жизнь смысл, в противном случае она не более чем существование. Я попытаюсь этот тезис обосновать на примере одной из ценностей переживания – любви.

Любовь, как духовно-нравственная ценность, одна из непостижимых загадок мироздания. Как и откуда она возникает? Зачем? Куда и почему исчезает? Чем жива, когда любящие надолго разлучены?

Веками философы и литераторы, музыканты и художники, психологи и физиологи пытаются объяснить любовь или подобрать ключи к этому состоянию живых существ. Но таинство истинной любви до сих пор не раскрыто. Любовь подобна организму, составляющие которого вместе живы, а по отдельности мертвы. Постичь природу любви нам пока не дано, но мы можем испытать ее мощь, преклоняться перед ее величием, и мы можем прикоснуться к ее тайне в книгах, музыке, на полотнах художников.

Божественный дар любви дан каждой душе. Но не к каждому человеку приходит любовь и не каждый способен любить в реальности. Почему так происходит? Почему не всегда мы можем излить свою любовь на человека? Может быть потому что, чтобы заслужить великий дар любви, надо сначала научиться многому другому: обрести самого себя, научиться развивать и раскрывать свою душу в материальном мире, расти и совершенствоваться, обрести способность любви к самому себе.

Ведь если мы не воспринимаем себя, не можем одарить теплом и светом самое близкое нам на земле существо - самого себя, тогда мы просто не обладаем умением любить кого-то другого. Если любовь пока не стала нашим даром, тогда необходимо направить свои усилия на нравственное самосовершенствование и духовное развитие.

Развитие своей души, своей личности, самовоспитание и саморазвитие — это то, что по-настоящему может заполнить жизнь смыслом. Любовь придет сама, ее ждать не надо придет, как нежданный дар, когда вы будете к этому готовы.

Оглянитесь вокруг и увидите, как многое в нашей жизни достойно

любви. Мало того, порой только любовь может спасти человеческую душу. Любовь как творчество, любовь созидающая, любовь дар - это служение Богу и человеку это наивысшая форма бытия человека. И лишь только такая любовь заполнит жизнь смыслом.

Без жертвенности, как реализации своей внутренней силы, радости от утверждения собственной индивидуальности и жизнеспособности, реализуемых через дарение избытка своей силы другому человеку, реальная любовь невозможна.

Реальная любовь возможна только, как единолюбие, то есть невозможность в определенный, достаточно продолжительный период времени любить более чем одного человека, а, следовательно, и вступать в физическую близость с кем-либо, кроме этого человека. Сексуальное влечение, как единолюбие осуществляется на трех уровнях. Первый уровень – трансцендентный, второй уровень - взаимодействия и третий – материальный.

На трансцендентном уровне происходит трансформация любимого человека в сознание и в сердце любящего, непрерывная настроенность на него, как максимально возможная форма духовного единства. Появляется желание дарения любимому человеку самого дорогого, что есть у любящего – самого себя, своей жизни и своего счастья.

На уровне взаимодействия осуществляется стремление к долгосрочным отношениям, к созданию и сохранению семьи, как максимально возможной формы социального единства. Проявляется благодарность любящего человека своему любимому за бесценный дар его личности, всемерная защита любимого человека и забота о нём. Происходит идеализация любимого человека, игнорирование его недостатков и преувеличение его достоинств.

На материальном уровне происходит постоянное стремление к физической близости с объектом любви, как максимально возможному физическому ощущению единства, безграничное доверие к любимому, желание полностью, без остатка отдать всего себя любимому человеку, слиться с ним в едином экстатическом порыве физической близости. Для этого уровня характерно безрассудство, как преобладание чувства над разумом, отказ от поиска какой-либо материальной выгоды от любви и отказ задумываться о последствиях своего чувства.

Таким образом, главными признаками любви, как дара, являются единение (духовное, социальное, физическое), жертвенность (дарение, благодарность, доверие) и единогласие (спонтанность, идеализация, безрассудство).

На наш взгляд, совокупность этих девяти признаков является необходимым и достаточным условием реальной любви.

Катерина Білецька

викладачка біоетики

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ ЗАСОБІВ КОНТРАЦЕПЦІЇ НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

У всі часи людина шукала способи регулювання народжуваності. Зокрема, в якості контрацептивів жінки та чоловіки використовували екскременти та кишки тварин, листя різноманітних рослин, відвари та ін. Сьогодні людству відомі нові, проте не менш дискусійні, засоби регулювання народжуваності. Найпопулярнішими сучасними методами контрацепції є: презервативи, гормональна та внутрішньо-маткова контрацепція та ін.. У ЗМІ часто рекламують кондом як засіб для забезпечення «безпечного сексу». Однак презерватив не запобігає, а лише обмежує розповсюдження хвороб, що передаються статевим шляхом. Попередження інфікуванню вірусами герпесу, гепатиту, ВІЛ становить близько 65%, а в запобіганні вірусу папіломи кондом взагалі є «безсилим». Окрім того, використання презервативу може призвести до психологічного дискомфорту, зменшення відчуття задоволення від статевих стосунків, алергічних реакцій, травмування слизової оболонки піхви, що підвищує схильність жінки до бактеріального вагінозу. Також пізній гестоз вагітності частіше спостерігається у жінок, котрі користувалися кондомами до настання першої вагітності (Кука О. Плідність – дар і завдання. Львів, 2007).

Не менш популярними, ніж презервативи, також є гормональні контрацептиви. Останні, окрім контрацептивної, мають ще й абортивну дію (порушують функції фаллопієвих труб, змінюють ендометрій матки, що унеможлиблює імплантацію ембріона). Можливими наслідками застосування гормональних контрацептивів є: позаматкова вагітність, тромбози, артеріальна гіпертензія, інфаркт, інсульт; рак молочної залози, шийки матки, яєчників та ендометрію; пухлини печінки і жовчовивідних шляхів, жовчокам'яна хвороба, кольпіт, кандидоз піхви та ін. Продовження прийому гормональних препаратів після настання вагітності може призвести до вад розвитку дитини, зокрема серця і кінцівок, а також до появи раку піхви і шийки матки у народженої дівчинки чи вад розвитку сечових шляхів і статевих органів у хлопчиків (Терешкевич Г. Т. Основи біоетики та біобезпеки. Тернопіль, 2014). До контрацептивів зараховують і внутрішньо-маткову спіраль, однак вона має чітко виражену абортивну дію (запалення ендометрію матки, викликане ВМС, не дозволяє імплантації ембріона). Її використання може привести до входження її у життєво важливі органи, перфорації матки, а якщо настане вагітність – до інфікуванню плоду, передчасних пологів.

Підсумовуючи, варто зазначити, що використання вище перелічених найпопулярніших засобів контрацепції можуть мати досить серйозні наслідки для життя і здоров'я людини. Для того, щоб їх

уникнути, молодь не слід закликати застосовувати засоби контрацепції, а навчати цнотливої поведінки, пропагувати збереження незайманості до шлюбу і використання природних методів розпізнавання днів плідності (вони не є шкідливим, а ефективність симпто-термального методу – 97 %) після одруження.

Мар'яна Великодна

*практичний психолог, кандидатка психологічних наук,
старша викладачка кафедри практичної психології
Криворізький державний педагогічний університет*

СЕКСОЛОГІЧНИЙ ЗАПИТ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ

За понад сторічну історію розвитку глибинної психології, розпочату З. Фрейдом, ідея про сексуальні атрибути психічного зі сміливого припущення трансформувалася у струнку концепцію психосексуальності особистості. Основною тезою, покладеною в її основу, є те, що людина вроджено здатна переживати задоволення та незадоволення, накопичувати напруження від бажання та прагнути до розрядки цього напруження, знайшовши відповідний бажанню об'єкт. В цьому разі сексуальність — не щось, що стосується винятково сексуальної активності. Сексуальність особистості — це здатність прагнути та реалізовувати задоволення, що в контексті психічного здоров'я потребує додати — в межах культури як джерела обмежень цієї сексуальності. Одні з найяскравіших філософів ХХ століття Жиль Дельоз та Фелікс Ґваттарі з цього приводу влучно написали: *“Насправді сексуальність усюди — в тому, як бюрократ пестить свої досьє, як суддя вершить суд, як бізнесмен спрямовує потоки грошей, як буржуазія знущається над пролетаріатом і т. д.”* (Анти-Едип: капіталізм и шизофренія, 2008, с. 461).

Спираючись на такий підхід, індивідуальна психологічна практика переважно спрямовує свої зусилля на допомогу людині в усвідомленні своїх бажань (своєї сексуальності), у пропрацюванні образу їх об'єкта, в пошуку такого “вдалого” об'єкта в межах культури, у відновленні здатності отримувати задоволення від реалізації бажання або від відмови собі в ній. Часто відзначені цілі на етапі початку консультаційної чи психотерапевтичної роботи представлено не у вигляді свідомого, висловлюваного запиту, а проявлені у вигляді симптому: стану невдоволення собою, кимось іншим чи життям в цілому, хаотичного пошуку об'єкта із подальшим невдоволенням ним (як сексуального партнера, коханого, так і певних товарів, справ, занять), почуття недостойності отримати бажане або почуття провини за свої бажання, психосоматичній еректильній дисфункції, фригідності чи аноргазмії. На сьогодні і в теоретичному, і в методичному плані психологія накопичила достатньо, аби допомагати людині позбутися відзначених симптомів. Однак ми розуміємо, що комплексні міждисциплінарні уявлення про функціонування сексуального на анатомо-фізіологічному, генетичному, гормональному; внутрішньо- і зовнішньовидовому;

соціальному, культурному рівнях можуть значно збагатити і дещо прискорити процес прояснення й інтерпретації сексуальних питань. Одними з найближчих дисциплін, що безпосередньо стосуються вивчення сексуального здоров'я та сексуальної поведінки, є сексологія та етологія людини. Розгляд запиту клієнта як сексологічного дозволяє побачити прояви типових репродуктивних сценаріїв, властивих тваринам, так званого внутрішньовидового альтруїзму, та мовою безпосередніх тілесних відчуттів прояснити, що стоїть за стосунками, яким "бракує чуттєвості" тощо.

Ігор Віденєєв

*доцент кафедри соціальної психології
Харківська державна академія культури*

ДЕЯКІ ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ПОХОДЖЕННЯ СЕКСУАЛЬНИХ ДЕВІАЦІЙ СЕРЕД ДІВЧАТ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

При розгляді різних підходів до проблеми девіантності встановлено, що дане явище зачіпає галузь педагогіки, психології, соціології, медицини. Для розробки методів оцінки девіантної поведінки доречно дотримуватися соціально-особистісного підходу. Особливості цього підходу полягають в наступному: облік ситуативних і особистісних чинників, причому основою девіацій є особистісні особливості, а пусковим механізмом - ситуативні, соціальні фактори.

Основними причинами, що зумовлюють прояви сексуальних девіацій серед молоді, можна назвати наступні:

- різкі соціальні потрясіння;
- розширення культуральних норм сексуальної поведінки;
- дифузна сексуальність дітей і підлітків (нестійка статева ідентифікація);
- батьківські сім'ї, в яких колись існували досить чіткі відмінності статєворольових функцій батька і матері, в даний час часто не можуть служити моделлю формування здорової маскулінності і фемінності. Цьому ж сприяє і збільшення кількості неповних та деструктивних сімей.
- посилене «розкручування» серед молоді зірок шоу-бізнесу з нетрадиційною сексуальністю, створення клубів, барів, кафе по «інтересам», різні добре рекламовані «рухи» та фестивалі призводять до того, що ретельно приховувані раніше «прояви поліморфної перверсної сексуальності у підлітків» стали популярні;
- соціокультурний дефіцит багатьох підлітків, несформованість моральних засад, відсутність реальних соціальних перспектив у житті у багатьох з них.

Всі існуючі класифікації прояв сексуальних девіацій створені в рамках медичного, клінічного підходу. Крім того, існують різні погляди щодо «норми» при діагностиці різних відхилень - девіацій.

У підліткової і юнацької популяції дівчат найбільш яскраво

виражена схильність до таких сексуальних девіацій як вуайєризм, фетишизм, лесбійство, мазохізм, геронтофілія, проституція.

У прояві схильності до сексуальних девіацій у дівчат підліткового і юнацького віку спостерігається поєднання декількох видів сексуальних девіацій - мультідевіаційність.

Психопрофілактичну роботу по виникненню сексуальних девіацій доцільно проводити в юнацький період, коли особистість ще не сформована і схильна до змін. Основними напрямками даної роботи є:

- підвищення культури сексуальних відносин (інформування);
- робота з гармонізації сімейних відносин;
- корекція дисгармонійних установок на сексуальні відносини.

Вікторія Гавяда

*старша викладачка кафедри педагогіки та психології
Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*

КОМПЕТЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДЛЯ РОБОТИ З КЛІЄНТАМИ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА

Одним з напрямів роботи соціальних працівників є надання допомоги людям, які зазнали сексуального насильства. Нерідко фахівці виявляють неготовність, некомпетентність щодо надання допомоги жертвам насильства.

При підготовці соціальних працівників до роботи з клієнтами, які зазнали сексуального насильства, необхідно формувати такі основні професійні компетентності:

- здатність виявляти постраждалих від сексуального насильства;
- здатність визначати масштаби необхідної соціальної допомоги (перелік послуг, потреба у залученні фахівців – медиків, психологів і т. ін.);
- здатність до консультування з питань соціального захисту (знання діючих законодавчих норм, можливостей громади у наданні захисту, ін.);
- здатність залучати до корекційної роботи, за окремими програмами, як жертв, так і насильників;
- готовність проводити навчальні програми щодо спеціальної підготовки медичних працівників, працівників правоохоронної сфери, соціальних працівників, педагогів та психологів з проблеми насильства.

Також фахівці, що піклуються про клієнтів, які зазнали сексуального насильства, повинні вміти:

- створювати умови фізичної безпеки (захищати від потрапляння або повернення в небезпечні ситуації, від можливих спроб насильства з боку злочинців);
- створювати умови психологічної безпеки (формувати такі міжособистісні відносини, які викликають у людини позитивні почуття, зміцнюють її психічне здоров'я);
- створювати умови емоційної безпеки;

- працювати у співпраці з іншими професіоналами і значущими для клієнта людьми (друзями, членами родини, ін.);
- розвивати сильні сторони клієнта, формувати у нього позитивне уявлення про себе і світ;
- допомагати клієнту у встановленні і розвитку його соціальних зв'язків;
- допомагати клієнту опанувати життєвими навичками, які сприяють його подальшій незалежності;
- протистояти особистій професійній деформації, бути готовим до попередження та профілактики свого професійного «вигорання».

Формування вищезазначених компетентностей можливе за умови наповнення відповідним змістом навчальних дисциплін за вільним вибором студентів, створення умов для опрацювання відповідних умінь та навичок на практиці. Для працюючих фахівців набуття відповідних компетентностей можливе під час організації підвищення кваліфікації та у ході супервізій.

Людмила Давидчук

*(Науковий керівник: канд. псих. наук, доцент Томаржевська І.В.)
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова*

ВПЛИВ МОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ЮНАЦТВА НА СЕКСУАЛЬНУ ПОВЕДІНКУ

Відомо, що на статеву поведінку юнацтва впливають соціокультурні чинники. Сьогодні відбувається переорієнтація громадської думки щодо норм сексуальної поведінки. Є всі підстави говорити про моральну легалізацію невпорядкованих статевих зв'язків. З одного боку, звичайними і доступними стають еротичні шоу, поширення порнографії, з іншого – зберігається низький рівень сексуальної культури. Швидко змінюється структура сексуальної поведінки і відповідні моральні переконання. Соціальна терпимість «розкодовує» сексуальність, стимулює розглядати її не глобально, а в контексті соціокультурних і особистісних контекстах (Мирончук І.А., 2003).

Статева поведінка хоча і має біологічний фундамент, проте формується під соціально-психологічним впливом зовнішнього середовища (насамперед — виховання), яке виступає в ролі психопрофілактики девіацій психологічної культури сексуального здоров'я передусім в юнацькому віці. Послаблення зовнішнього соціального контролю над поведінкою молоді дає свободу прийняття рішень відносно свого особистого життя. Але не завжди молоді люди готові нести особистісну відповідальність за свої вчинки. Проблема міжстатевих стосунків юнаків та підлітків привертала і привертає увагу вітчизняних та зарубіжних педагогів, психологів, соціологів, фізіологів і гігієністів (М.Й. Боришевський, Б.М. Ворник, Т.В. Говорун, С.Г. Голод, Д.Н. Ісаєв, В.Є. Каган, Д.В. Колесов, Ф. Райс, І.Ф. Юнда та ін.).

В юнацькому віці відбувається глибокий вибір моральної позиції,

що спирається на внутрішній стан совісті. Моральна самосвідомість в цьому віці має свою специфіку. Юність привносить в моральну свідомість якість новоутворення, що звичайно, підготовлені попереднім розвитком, але все ж є іншою, більш високою сходинкою. Тут, з нашої точки зору, в повній мірі виступає роль емоційного в моральному житті – роль індикатора поведінки, одразу ж розрізняючи обов'язкове від необов'язкового, невідповідного нашим змістоутворюючим мотивам. Завдяки цим механізмам моральна поведінка перестає бути свідомою, що вимагає попереднього осмислення чи подальшого аналізу, вона починає все більше підкорятися безпосереднім моральним спонуканням, іноді навіть свідомо прийнятому прагненню, якщо це суперечить нашим моральним установкам (Братусь Б.С., 1977).

Дорослість полягає у внутрішньому зростанні особистості, її моральній та соціальній зрілості, що виявляється не лише усвідомленням своїх можливостей, а й щоденною працею над ними. Важливою ознакою морального змужніння є вміння особистості переборювати труднощі, володіти собою. Про моральну зрілість особистості свідчить і наявність такої переконливості у своїх поглядах, що зумовлює найкраще виконання нею всіх своїх обов'язків (Сапожнікова Л.С., 1988). Моральність в найширшому значенні стає моральною лише тоді, коли її носій моральний в статевій поведінці. Статеве вихованість – це частина загальної вихованості особистості.

Владислав Депутатов

*Магістрант кафедри практичної психології
КПИ ГВУЗ "КНУ"*

ВИКТИМНЫЕ АСПЕКТЫ ОБРАЗА СЕКСУАЛЬНОЙ ЖЕНЩИНЫ

В современном обществе существует достаточно определённый образ того, какой должна быть "идеальная женщина". Этот образ активно подкрепляется различными советами "экспертов" в журналах, на страницах интернета, на различных тренингах. С одной стороны, это слабая и беззащитная женщина, которую непременно от кого-то нужно защищать. С другой стороны, она должна быть такой, чтобы мужчина перед ней "не устоял", желал её завоевать во что бы то ни стало. Можно предположить, что обществом немаловажную роль в образе женской сексуальности уделяется виктимным аспектам. Виктимностью называют совокупность физических, психических и социальных черт и признаков, которые создают предрасположенность к превращению человека в жертву (Малкина-Пых, 2006). В просмотренной нами научной литературе нашему предположению внимания не уделялось, потому мы считаем, что эта тема **актуальна** и её следует исследовать. Соответственно, **цель** нашей работы – изложить результаты исследования виктимных аспектов образа сексуальной женщины.

Изложение основного содержания. Для исследования виктимных аспектов образа сексуальной женщины нами была использована методика исследования склонности к виктимному

поведению Андронниковой О. О. (Малкина-Пых, 2006), модифицированная в соответствии с целью: объектом вопросов стал не сам испытуемый, а его образ сексуальной и несексуальной женщины. Для краткости, всю совокупность результатов по образу сексуальной женщины мы назвали ОСЖ, по образу несексуальной женщины – ОНЖ. Выборку исследования составили 211 человек возрастом от 16 до 43 лет, среди которых 154 – женского и 57 – мужского пола.

С помощью критерия углового преобразования ϕ^* Фишера мы сравнили ОСЖ и ОНЖ по шкалам методики О. О. Андронниковой. Сравнивая результаты между собой, мы обнаружили, что ОСЖ математически-достоверно (на уровне статистической значимости $p < 0.01$) выше ОНЖ по шкалам агрессивной, активной и некритической виктимности ($\phi^*_{\text{эмп1}}=6.502$, $\phi^*_{\text{эмп2}}=6.892$, $\phi^*_{\text{эмп3}}=3.009$ соответственно), а так же то, что ОНЖ математически-достоверно (на уровне статистической значимости $p < 0.01$) выше ОСЖ по шкалам инициативной и пассивной виктимности ($\phi^*_{\text{эмп4}}=10.703$, $\phi^*_{\text{эмп5}}=11.227$ соответственно). Вероятно, результаты говорят о том, что ОСЖ и ОНЖ имеют определённый набор характеристик, так, для первого характерна агрессивность, аутоагрессивность, неосмотрительность, неумение правильно оценивать жизненные ситуации, для второго – требовательность, принципиальность, либо же наоборот, пассивность, смирение, терпеливость.

С помощью непараметрического рангового коэффициента корреляции r_s Спирмена мы пытались найти корреляционную связь между ОСЖ и ОНЖ по показателям шкал. Была найдена слабая отрицательная связь по шкале агрессивной виктимности ($r_s = -0.304$), что свидетельствует о том, что чем более агрессивно-виктимным испытуемые представляют себе образ сексуальной женщины, тем менее агрессивно-виктимным они видят образ несексуальной женщины. Корреляционной связи по остальным шкалам найдено не было.

Выводы. Таким образом, в результате нашего исследования было выяснено, что ОСЖ математически-достоверно выше ОНЖ по шкалам агрессивной, активной и некритической виктимности, в то время как ОНЖ математически-достоверно выше ОСЖ по шкалам инициативной и пассивной виктимности. Мы предполагаем, что результаты говорят о том, что ОСЖ и ОНЖ имеют определённый набор характеристик, так, для первого характерна агрессивность, аутоагрессивность, неосмотрительность, неумение правильно оценивать жизненные ситуации, для второго – требовательность, принципиальность, либо же наоборот, пассивность, смирение, терпеливость. Так же была обнаружена обратная корреляционная связь между образами по шкале агрессивной виктимности, что говорит о том, что чем ярче испытуемый представляет данный признак у ОСЖ, тем менее ярко он представляет

его у ОНЖ.

Предполагаем, что данное исследование поможет по-другому взглянуть на феномен женской сексуальности, в частности, на то что, образ сексуальной женщины включает в себя так же и виктимные аспекты.

Карина Езерская

*Магистрант кафедры глубинной психологии и психотерапии
Таврической академии Крымского федерального университета
им. В. И. Вернадского*

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ОБЪЕКТНЫХ ОТНОШЕНИЙ У ЛИЦ С САДОМАЗОХИСТИЧЕСКИМИ ДЕВИАЦИЯМИ

Еще недавно феномены садизма и мазохизма рассматривались как виды нарушения сексуального влечения, или перверсии. Однако в наше время общество изменило свои взгляды на эти явления. В данный момент садомазохизм является наиболее распространенной сексуальной девиацией и в незначительной степени проявляется у многих людей.

История изучения садомазохизма велика, однако понятия «садизм» и «мазохизм» были предложены и описаны Крафт-Эбингом в 1886 году, а непосредственно термин «садомазохизм» ввел австрийский психоаналитик Исидор Задгер только в 1913 году. В психоаналитическом словаре об этом термине пишут: «Садомазохизм - выражение, которое подчеркивает симметрию и взаимодополнительность двух разновидностей извращения — садизма и мазохизма, а также представляет их как пару противоположностей, имеющую фундаментальное значение как в процессе развития, так и в конкретных проявлениях жизни влечений. Именно в этом смысле термин "садомазохизм", обозначающий в сексологии смешанные формы обоих извращений, был заимствован психоанализом — во Франции, прежде всего, Д. Лагашем: этот термин подчеркивает взаимодействие обеих позиций как в межличностных конфликтах (господство—подчинение), так и в структуре личности (самонаказание)» (Лапланш Ж., Понталис Ж.-Б., 1996).

Мы решили изучить особенности формирования объектных отношений у лиц с садомазохистическими перверсиями. Нами был проведен теоретический анализ и практическое исследование, в котором принимали участие 40 человек: 24 женщины и 16 мужчин в возрасте от 20 до 35 лет. На основе исследования мы можем заключить, что бессознательный механизм садомазохистического типа отношений лежит преимущественно в двух сферах: как защита против кастрационной тревоги и как следствие переживания чувства вины. В основе садомазохистического типа отношений лежит идентификация с агрессором, бессознательное воспроизведение детско-родительского сценария, в рамках которого запускается механизм идентификации с агрессором. Последний обеспечивает изоляцию гнева на мать и

позволяет сохранить позитивное отношение в системе «мать – ребенок». У первертов сложные фантазии направлены на преодоление страха, который блокирует конечное наслаждение. В форме отыгрывания объектных отношений для испытуемых характерно желание поддерживать отношения с ненавистным объектом, желание причинить боль и получить удовольствие от этого. Проигрывая такие сценарии, перверт цепляется за деструктивные детско-родительские отношения.

Евгения Кушниц

Практический психолог

Одесский национальный университет им. И.И. Мечникова

ОСОБЕННОСТИ ПОЛОВОЙ ИДЕНТИФИКАЦИИ БЕРЕМЕННЫХ ЖЕНЩИН

Исследование проводилось на базе УОЗ «Родильный дом №3» г. Запорожья. В нем приняли участие 155 беременных женщин, 89 из которых имели отклонения в течении беременности и находились на лечении в стационаре (основная группа) и 66 условно здоровых женщин, посещающих женскую консультацию (контрольная группа). Использовалась проективная методика «Рисунок человека».

Таблица 1

Результаты исследования по методике «Рисунок человека»

Параметры, заданные для интерпретации рисунка, по которым есть значимые расхождения	Испытуемые основной группы в %	Испытуемые контрольной группы в %	Ф критерий Фишера
Женский пол изображенного человека	48,8	63,6	1,732*
Использование нескольких цветов	58,1	76,4	2,276*
Большой размер рисунка	29,1	43,6	1,749*
Наличие украшений в руках	10,5	23,6	2,056*
Цветы в руках	8,1	20	2,027*

Примечание: * - расхождения на уровне $\phi=0,05$ углового преобразования Фишера

В ходе исследования было выяснено, что почти половина испытуемых обеих групп (51,2% основная группа и 36,4% контрольная) изобразили человека не женского пола, а либо мужского, либо неопределенного. А.Л. Венгер указывает на то, что изображение человека противоположного пола в рисунке человека, не всегда свидетельствует о спутанной половой идентификации, это может быть связано с сильной эмоциональной зависимостью с родителем, либо значимым человеком противоположного пола (Лебедева Л.Д., 2006). Мы полагаем, это может быть связано как с очень сильной экономической зависимостью женщин во время беременности от мужчин (все находятся в декретном отпуске) так и эмоциональной привязанностью (они вынашивают частичку своего мужа).

Світлана Личана, Олена Шестопалова
Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ "КНУ"

УЯВЛЕННЯ ПРО ДИНАМІКУ СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ ТА СІМЕЙНІ РОЛІ СТУДЕНТІВ- ПСИХОЛОГІВ З РІЗНИМ ЖИТТЄВИМ ДОСВІДОМ

В соціології та консультативній психології багато говорять про кризу сучасної сім'ї, розхитування традиційних поглядів на сімейні ролі. Психологи –практики не тільки безпосередньо працюють із сім'ями, уявлення та переконання самих фахівців про сімейні ролі та функції, на наш погляд, стають важливою частиною професійного світогляду. Виходячи з зазначеної теми, нас цікавило питання про основні тенденції поглядів на сім'ю у студентів –психологів випускного курсу, для чого ним було запропоновано відповісти на питання анкети Є.Л. Бокуть та Е.В. Губіної. В анкетуванні брали участь студенти- психологи п'ятого курсу (спеціалісти та магістри) денної та заочної форми навчання. Вибірка була розбита на дві групи за формою навчання, оскільки в групі заочників середній вік - 37,5 років та більший власний досвід сімейного життя.

Більшість студентів до 25 років виокремлюють такі **функції сім'ї**: виховна (83%); репродуктивна (83%);економічна (75%); комунікативна (50%); господарсько-побутова (25%); емоціональна (25%); соціальна (25%); сексуальна (25%) та рекреативна (17%) функції. Студенти старші 25 років виокремлюють відповідно таке: виховна (94%); репродуктивна (83%); економічна (67%); комунікативна (61%); господарсько-побутова (39%); емоційна (28%); сексуальна (28%), емоційна (28%), соціальна (22%) тощо. Як бачимо, динаміка поглядів є, проте має помірний характер. В оцінюванні етапів розвитку сім'ї: досліджувані першої групи зазначають «зустріч майбутнього партнера» (знайомство) (42%); «залицяння» (50%); «укладення шлюбу» (67%), тоді як більшість заочників -: «залицяння» (68%); «укладення шлюбу» (56%); «поява першої дитини» (61%) . Цікаво, що психологічно відсутніми виявились подальші етапи сімейного життя, незважаючи на те, що студенти другої групи самі перебувають на стадії –« «спорожніле гніздечко» та інших стадіях.

Аналіз відповідей майбутніх психологів дозволив виокремити **шість моделей** уявлень про розподіл сімейних ролей (д.ф.н. і з.ф.н. відповідно): за прикладом батьківських сімей (50% і 11%); за договором між подружжям (42% і 12%); жінка займається вихованням дітей, а чоловік – годувальник в сім'ї (25% і 39%); чоловік – головний годувальник в сім'ї та приймає всі важливі рішення в сім'ї, радячись при цьому з дружиною, але дружина теж повинна працювати, щоб розвиватися і вдосконалюватися як особистість (8% д.ф.н.); залежно від типу сім'ї, бажань і можливостей (17% – заочники); рівні права між подружжям згідно сучасних уявлень (11% – заочники). Виявляється, що елігатарний тип сім'ї більше приваблює психологів із більшим життєвим досвідом, тоді як традиційний тип у більшій мірі властивий

групі до 25 років.

Згідно схеми опитування, випускники 1 та 2 групи виокремлюють такі найбільш поширені **мотиви** створення сім'ї відповідно: любов (33% і 83%); продовження роду (25% і 50%); бажання мати постійного сексуального партнера (8% і 39%); виховання дітей (17% і 22%), емоційна близькість з людиною, яка тобі приємна (17/17%), відсутність почуття самотності (17/17%). Відмітимо зростання чинників «кохання» та «продовження роду» та «бажання мати постійного сексуального партнера» в старшій віковій групі студентів-психологів. На наш погляд, виявлена динаміка поглядів та уявлень демонструє власні емпіричні теорії сімейної динаміки та сімейних ролей, що є частиною самосвідомості майбутніх практиків допомагаючої професії.

Андрей Любарский

*Врач-сексопатолог, к. мед. наук
Медицинский центр «Гармония»*

СЕКСОЛОГИЯ ЗАПАДА И ВОСТОКА: ПУТИ ГАРМОНИЗАЦИИ

Сравнительные исследования подходов к гармонии в интимно-личностной сфере в Западной и Восточной сексологии разительно отличаются по ключевым позициям в отношении представлений о любви, сексуальности, оргазмической функции, регистрах партнерского взаимодействия, моногамии и полигамии и пр. Заслуживает отдельного внимания такое направление западной сексологии как этология человека, расширяющая представления об эволюционно биологической природе сексуального поведения.

Знания и наработки Западной и Восточной сексологии, также нуждаются в гармонизации между собой, как рационально-прагматичное и интуитивно-чувственное, как левое и правое полушария головного мозга.

В психологическом консультировании и коррекции, тема сексуального здоровья нередко является болезненно избегаемой, или напротив — избыточно психологизируемой не только клиентом, но и консультантом. В связи с этим, знания и навыки для специалиста в сферах Западной и Восточной сексологии, в психологических дисциплинах, в психоанализе, трансперсональной психологии, этологии - дают широкий спектр возможностей в понимании многогранности клиентской проблематики и предлагают междисциплинарные подходы в их коррекции. И здесь идет речь в первую очередь о путях гармонизации сексуальности консультанта, и соответственно — его клиентов. Благодаря дополнительным образовательным программам по курсу сексологии с консультативными и коррекционными навыками, сегодня появляется новый специалист — сексолог-психолог, применяющий широчайший спектр психотерапевтических ресурсов не только Западной и Восточной сексологии, но и этологии, культурологи, ландшафтотерапии и пр.

Людмила Морозова

Головний спеціаліст-психолог

Криворізький міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді

ПСИХОКОРЕКЦІЙНА РОБОТА З ЖЕРТВАМИ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА ЗА МЕТОДОМ СИМВОЛДРАМИ

Проблема психотравмуючого впливу насильства на особистість людини складна та актуальна. В своїй статті ми маємо на меті розповісти про досвід використання метода символдрами в психокорекційній роботі з жертвою сексуального насильства.

Строго упорядкована та регламентована техніка символдрами дозволяє обережно, крок за кроком, дістатися до ядра конфлікту, опрацювати його, задовольнити архаїчні потреби та на безконфліктному рівні ресурсно підживити, збагатити особистість людини, яка постраждала від насильства.

Кожна сесія мала встановлену схему з кількох етапів:

1. Привітання, вступна частина (10-15 хвилин), під час якої дитина-підліток розповідає про своє самопочуття, настрій, пригадує основні події минулих днів, говорить про свої сподівання від занять.

2. Основна частина (20-25 хвилин) процедур психокорекційного процесу.

3. В заключній частині (5-10 хвилин), під час якої постраждалий говорить про свої враження від занять, озвучує основні почуття, отримує домашнє завдання.

Тактика проведення психотерапевтичних сесій:

1. На першому етапі (приблизно 5-10 сесіях): встановлюється контакт, створюється атмосфера безпечного простору та довіри.

2. Проводиться первинне якісне інтерв'ю (анамнезу розвитку) особистості, психодіагностика за допомогою проєктивних методик: «Неіснуюча тварина», «Баранець в пляшці», «Квітка», «Три дерева», тест Сонді, «Моя сім'я», «Малюнок на вільну тему».

3. На наступних сесіях створюється позитивна мотивація до занять, знімається емоційна напруга, проводяться підтримуючі ресурсні сесії. Пропонувались наступні мотиви: «Моя улюблена галявина», «Місце відпочинку», «Місце де мені було спокійно, затишно та добре», «Місце внутрішнього затишку», «Струмок», «Джерело сил», «Купіль», «Мое надійне, захисне місце», «Внутрішній помічник», «Фортеця», «Храм Білої Тари».

4. Наступним етапом є робота з посттравматичним стресовим розладом. На ньому головним завданням психокорекційної роботи було сприяння зменшенню почуттів сорому, провини, страхів, гніву, відчуття безпеки й довіри до дорослих. Допомога будувалась в укріпленні почуттів особистої значимості, у відновленні довіри до себе, у підтримці «внутрішньої дитини» та підвищенні самооцінки. Мотиви символдрами: «Наділ землі», «Обстеження будинку», «Будівництво будинку», «Квітка, яка росте на зустріч сонцю».

Головним завданням психотерапевтичної роботи — не форсувати події. Терапевт повинен відслідковувати, щоб природний процес протікав, як річка, проживаючи досвід почуттів. Вся психотерапія, незалежно в якій формі чи з використанням яких технік вона відбувалась, повинна опиратись на три загальні фактори ефективності психотерапії при травмі: 1) прийняття; 2) емоційна теплота; 3) емпатійна турбота.

В якості прикладу наведемо **опис кейсу** психокорекційної роботи чотирнадцятирічною дівчинкою – жертвою злочинного сексуального зловживання (інцесту) з боку батька. Зі слів дівчинки, на протязі декілька років, а саме з 10 років, її біологічний батько після перегляду порнографічних фільмів нападпитку змушував дівчинку робити те, що вона бачила на відео.

Первинна консультація з дівчинкою була проведена в присутності біологічної матері. Назвемо дівчинку Марією. За результатами аналізу деяких проєктивних малюнкових методик підтверджувався високий рівень тривоги та істотно була виражена напруга, страх, почуття огидності, приниження, пригніченості. За методикою «Моя сім'я» Марія зобразила на одному аркуші: брата, маму та себе, а батька — на окремому аркуші, що вказувало на низький рівень емоційних зв'язків з ним, на емоційний конфлікт та незадоволеність сімейною ситуацією. Себе дівчинка зобразила в чорному довгому платті, «як монашка», що вказувало на почуття небезпеки, великий рівень тривоги та нестабільності (без ніг). В своєму малюнку дівчинка не намалювала не тільки руки, а й носа, що вказувало на порушення в сфері спілкування, відчуженість. Інформативною стала намальована «велика фігура батька», що вказувало на батькове домінування, а вираз його обличчя – про страх перед ним (пусті очі).

За методикою «Я реальна» та «Я в майбутньому» малюнки були зображені в темному кольорі, що відображало почуття дівчинки до самої себе: вона відчувала страх, гнів, тривогу, розгубленість. Відсутність рук на малюнку вказувала на втрату контролю над подіями та наявність почуття провини з якимись діями, пов'язаними з руками. «Колодязні» руки говорили про тривогу або провину сексуальної агресії, чи про інший вид сексуальної поведінки. Відсутність на малюнку нижніх частин тіл (ніг) вказувало на заперечення, як механізму захисту дитини в ситуації насилля. Найбільш заштрихована нижня частина тіла відображала високий рівень тривожності жертви сексуального насильства. Треба зазначити, що діти, які пережили сексуальне насильство, в більшості малюють картинки, на яких виразно проявляється інтерес до сексуальних тем та підвищене сприйняття сексуальності.

В наведеному кейсі, саме за допомогою символдрами, пацієнткою були пережиті, відпрацьовані внутрішні несвідомі конфлікти та проблеми. Символдрама використовувалася при сексуальних

порушеннях в якості короткочасної психотерапії з динамічним клінічним результатом. Цей метод є адекватним, ефективним методом діагностики, динаміки становлення статевого пізнання та високоефективною корекцією сексуальних порушень.

В якості висновку, хочемо відзначити, що завдання професіонала психолога признати реальність насилля, яке пережила дитина чи підліток; допомогти дітям позбавитися почуття гніву, провини, страху, печалі, керуючи емоційними реакціями; мінімізувати інші види негативної поведінки; спонукати формуванню здібності до прив'язаності та правильної близькості; підвищити самооцінку дитини; покращити її соціальні навички; навчити сімейним правилам та кордонам.

Яніна Овсяннікова

старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології науково-дослідного центру Національний університет цивільного захисту України

ПСИХОСЕСУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ У УЧАСНИКІВ АТО НА СХОДІ УКРАЇНИ

Сучасна війна в Україні торкнулася так чи інакше кожного жителя країни. Як відомо, в зоні проведення антитерористичної операції задіяні різні підрозділи силових міністерств та відомств України, осторонь не залишилися і підрозділи Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України). Крім виконання своїх безпосередніх завдань за призначенням в зоні АТО, фахівці ДСНС України займаються евакуацією; доставляють, супроводжують, розвантажують величезну кількість гуманітарної допомоги для забезпечення життєдіяльності мирного населення; пліч о пліч з військовими під регулярними обстрілами рятують життя місцевих жителів. А також, групи піротехніків постійно залучаються для проведення робіт з розмінування територій в зоні АТО.

Хотілося б відзначити, що багато рятувальників, піротехніків, які повертаються з зони АТО, починають відчувати неймовірне відчуття самотності, у них з'являються: дратівливість, невмотивовані спалахи агресії, підвищений рівень настороженості, стан постійного очікування загрози, труднощі із засипанням або поганий сон. До всіх цих психологічних проблем часто приєднуються і глибоке переживання горя через втрату товаришів, і почуття провини перед загиблими. Природно, що всі ці психологічні проблеми впливають не тільки на подальшу професійну діяльність спеціалістів ДСНС України, але й на їх близьких. Найчастіше рятувальники не хочуть ділитися своїми переживаннями з родичами і близькими. Комбатанту може здаватися, що своїми розповідями він може налякати близьких людей. Водночас спеціалістам Служби порятунку може здаватися, що їхня сім'я просто не зможе зрозуміти і підтримати їх в такий важкий для них життєвий період.

І внаслідок цього поступово наростає напруга в сім'ї. На тлі отриманої психологічної травми і складних взаємин у сім'ї у рятувальників

можуть спостерігатися проблеми в сексуальній сфері. Про проблеми в сексуальній сфері, як правило, не прийнято говорити. На перший погляд, не завжди навіть можна зрозуміти, що у рятувальника є проблеми в сексуальній сфері. Так, в сім'ї це може виражатися приватними сварками між подружжям і навіть проявлятися у вигляді насильства. Крім цього, рятувальник, який має такого роду проблеми, стає ще більш дратівливим, імпульсивним, запальним, конфліктним. А це в свою чергу впливає і на ефективне виконання професійних завдань.

Всякі рани треба лікувати, а тим паче, і душевні рани теж. І чим довше проміжок з моменту отримання людиною психологічної травми до надання йому кваліфікованої допомоги, тим вище ризик того, що процес перейде в хронічний.

Ілона Рашковська

доцент кафедри практичної психології,

НПУ імені М.П. Драгоманова,

практичний психолог школи №91, м. Київ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СЕКСУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

Питання статевого виховання підростаючого покоління турбують психолого-педагогічну спільноту не перше десятиріччя. Для правильної організації даної роботи необхідно усвідомити, насамперед принципи, на яких потрібно будувати дану діяльність. Принципи статевого виховання, які впливають із загальних принципів виховної роботи, розроблені як у зарубіжній так й у вітчизняній психології. Так, О.Кузнєцова до них відносить наступні: 1) врахування вікових та індивідуальних особливостей статі; 2) врахування інтелектуального рівня, наявних знань про статі; 3) зрозумілість; 4) диференційований характер, адресність; 5) індивідуальний підхід; 6) поетапність і послідовність; 7) правдивість; 8) єдність моральних знань, установок і реальної поведінки, відношення між статями (Кузнєцова, 2002). Вчений І.Мезеря виділяє у відповідності з вищеназваними основні завдання статевого виховання. За його позицією головними з них виступають наступні: виховання почуття соціальної відповідальності у взаєминах між статями; виховання прагнення мати міцну щасливу сім'ю, засновану на коханні, повазі й рівності; виховання відповідального ставлення до батьківства; виховання здатності розуміння інших людей, здатності враховувати специфічні статеві їх особливості в процесі спільної діяльності; виховання здатності й прагнення оцінювати свої вчинки стосовно інших людей з урахуванням їх статевої приналежності; виховання відповідального ставлення до свого здоров'я й здоров'я інших людей (І.Мезеря, 2003). Аналіз психолого-педагогічної літератури дає можливість визначити завдання статевого виховання: формування в учнів знань про гігієну статі; вироблення високоморальних уявлень про честь і гідність в інтимних стосунках; надання науково обґрунтованого для розуміння молоді поняття сексуальної проблеми,

акцентуючи увагу на попередженні наслідків та шкідливості для здоров'я і майбутнього сімейного життя ранніх статевих зв'язків. Таким чином, висвітливши проблему статевого виховання школярів, проаналізувавши сутність понять "статеве виховання" у науковій психолого-педагогічній літературі, постає необхідність вивчення стану статевого виховання у молодших школярів.

Але, навіть при чіткому розумінні вищеназваних принципів, у заданому питанні виникає багато проблем, а саме: позиції батьків у ставленні до сексуального виховання, позиції релігійних організацій, щодо цілеспрямованого виховання дітей та молоді у заданому напрямі, специфічне, все ж таки, розуміння суспільством взагалі важливості даного питання.

Ірина Ревякіна

кандидат психологічних наук, доцент

Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОДРАМАТИЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ ПОДРУЖЖЯ З ПИТАНЬ СЕКСУАЛЬНОСТІ

У сучасному суспільстві значна частина сімей потребує надання психологічної допомоги у зв'язку з зростанням кількості розлучень, що нерідко пов'язані з незадоволенням саме у сексуальній сфері. Емоційне відчуження, нерозуміння партнерами один одного досить негативно позначається на інтимному житті подружньої пари. Сексуальні дисгармонії зумовлюють зростання кількості подружніх зрад, ревнощів, сексуальної байдужості, невпевненості у собі та підозрливості у ставленні до партнера.

З огляду на вище означене, Я. Морено зазначав, що психодрама проектує реальні події, ролі, ситуації та конфлікти в площину терапевтичного театру, а відтак звертаючись до вирішення подружніх проблем основна увага має зосереджуватися на підтриманні максимальної спонтанності подружжя. У зв'язку з негараздами, що можуть виникати в сексуальних взаєминах, згідно з психодраматичним підходом, чоловіку та дружині пропонується по-новому подивитися на їх життя з метою досягнення більш глибокого взаєморозуміння існуючих проблем і подолання емоційного напруження (Морено, 2001).

Найбільш дієвою у подружньому консультуванні з питань сексуальності є застосування техніки «Обмін ролями». Подружній парі пропонують зіграти певні сцени з їх інтимного життя, обмінюючись при цьому ролями (чоловік грає роль дружини, і навпаки). Цей метод дозволяє значно краще відчувати і усвідомити причини проблемної ситуації в сім'ї завдяки перебуванню в ролі один одного, що й забезпечує досягнення терапевтичного ефекту. В результаті означеного обміну чоловік та дружина мають можливість отримати більш об'єктивне уявлення щодо їхніх сексуальних взаємостосунків.

Отже, метод психодрами дозволяє виявити ті типові проблемні ситуації, які можуть виникати в інтимних взаєминах пари, і призводити

до їх непорозуміння як партнерів по шлюбу.

Дар'я Туркова

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри практичної психології КПІ ДВНЗ «КНУ»
психолог проекту зі «Створення служби паліативної допомоги
вдома для тяжкохворих дітей м. Кривого Рогу»*

ЖІНОЧНІСТЬ, ПРИВАБЛИВІСТЬ ТА СЕКСУАЛЬНІСТЬ У СПРИЙМАННІ ОБРАЗУ ЖІНКИ ПАЛІАТИВНИМИ КЛІЄНТАМИ

Паліативний клієнт — це не тільки особистість з невиліковним діагнозом, це всі люди, які мають безпосередній доступ до цієї особистості та мешкають з нею під одним дахом (Туркова, 2015).

Практика забезпечення психологічного супроводу в контексті паліативної допомоги, на базі Криворізької міської благодійної організації «Наше майбутнє», дозволила нам звернути увагу на специфічність сприймання образу жінки зі сторони самих жінок (власного «Я»), чоловіків (образу дружини), дітей (образу матері) та прабатьків (образу доньки, невістки).

Групові та індивідуальні консультативні зустрічі (в тому числі телефонні консультації) з клієнтами ідентифікують «розуміння» опосередкованої жіночності, привабливості та сексуальності паліативними клієнтами. Говоримо про «розуміння» достатньо умовно, адже усвідомлення даного явища не відбулося.

Наголосимо на тому, що головна проблема звернення — підтримка у вихованні дітей з інвалідністю підгрупи «А», позбавлення вигорання, зниження рівня нервово-психічної напруги, відпрацювання проблем емоційної сфери в цілому. Діти наших клієнтів страждають на тяжкі прогресуючі захворювання, які супроводжуються вираженням хронічним больовим синдромом, з тяжким розладом функцій органів та систем. Ця обставина є статичною. Динамічним є образ жінки в сприйманні клієнтами і залежить він від різних обставин та ситуацій.

У практиці нашої роботи нам вдалося ідентифікувати ряд образів жінок в усвідомленні паліативними клієнтами, при цьому в саме розуміння образу ми вкладаємо жіночність, привабливість та сексуальність. Можемо визначити 7 таких образів: 1. «Я жінка, бо в мене є чоловік», 2. «Я жінка, тому що я не така, як моя дитина», 3. «Я не жінка», 4. «Як ти можеш бачити, що я жінка, адже ти не бачиш!», 5. «Я не маю права бути жінкою — я повинна бути чоловіком замість нього», 6. «Я жінка, проте не нагадуйте мені про це», 7. «Вона не жінка».

Кожен з окреслених образів може зустрічатися як окремо, так і в комплексі. Як вже зазначалося, ці образи не є усвідомленими і об'єднують в собі певні поведінкові патерни, а в деяких випадках ігри, на кшталт бернівських, з дійовими особами всієї паліативної родини.

Віталій Христенко

*Провідний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології,
Національний університет цивільного захисту України*

ЖЕРТВИ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА У ЗОНІ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ: ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Останні 2 роки українське суспільство зіткнулося з явищем, з яким ніхто з нас не тільки не стикався, але й гадки не мав, що в Україні таке можливе - проблема вимушених переселенців. Люди в силу різних обставин вимушені виїжджати зі своїх помешкань, кидати майно і шукати нове місце проживання. Основною причиною такого явища є військові дії на Сході нашої країни.

Цим людям намагається допомогти держава, волонтери. Але під час цієї допомоги ніхто не замислюється над тим, що серед жінок – вимушених переселенців досить велика кількість тих, хто потребує в першу чергу спеціальної психологічної допомоги, яка враховує факт зґвалтування (чи спроби сексуального насильства).

Нажаль, офіційної інформації щодо скривджених жінок немає. Але інформація з неофіційних джерел свідчить, що вислів Ніцше: «Чоловік повинен бути вихований для війни, жінка - для відпочинку воїна» діє і в наш час.

Вірогідність бути зґвалтованою в зоні воєнних дій на Донбасі підвищується і таким факторами:

- наявність в зоні конфлікту кримінальних елементів, які були незаконно звільнені «новими керівниками», адже зброя в руках дозволяє бути поза законом;
- присутність досить великої кількості громадян, які не є мешканцями цього регіону, і вважають, що за межами своєї країни можливо робити що завгодно;
- перебування у зоні військового конфлікту найманців-мусульман (чеченці й інш.), які вважають майже за честь скривдити жінку слов'янського походження.

Надання первинної психологічної допомоги скривдженим жінкам може починатися одразу з моменту перетинання ними лінії розмежування і знаходження їх на мирній території. Але ця робота повинна бути організована зважаючи на психічний стан спалюженої жінки, адже сексуальне насильство переживається людиною значно трагічніше, ніж втрата матеріальних цінностей, навіть дуже значних.

Цю психологічну роботу треба проводити з урахуванням, перш за все, зовнішніх ознак поведінки жертв сексуального насильства (мовчазність, небажання спілкуватися на будь-які теми, прості відповіді, уникання чоловіків, бажання прийняти ще раз душ тощо).

Тільки психологічна допомога, проведена досвідченим фахівцем, допоможе жінці, яка пережила жахіття «військового зґвалтування», почати знову жити повноцінним життям.

Олена Чаркіна

*кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри практичної психології
КПІ ДВНЗ «КНУ»*

СЕСУАЛЬНІСТЬ І МАТЕРИНСТВО: ДЕТЕРМІНАНТИ ВЗАЄМОВПЛИВУ

У сучасній психології особистості материнство вивчається як соціальний конструкт в аспекті задоволеності жінки роллю матері; як стадія особистісної і статевої ідентифікації жінки; як спосіб материнсько-дитячої взаємодії і різновид піклування про генофонд людства (P.M. Shereshefsky and L.J. Yarrow, G. Bohein and B. Hegekull, M.J. Gerson at all, W.B. Miller та ін.). Однак єдиної чіткої концепції або моделі материнства з урахуванням його структурно-змістовних і процесуально-динамічних характеристик дотепер не розроблено, так само, як і не узгоджено дефініції поняття сексуальності та її взаємозв'язків з материнською сферою жінки.

Більшість вітчизн. учених тлумачать сексуальність як статеву чуттєвість, пов'язану із задоволенням статевого потягу (І.В. Добряков, Д.А. Жуков, І.С. Кон, Г.Г. Філіпова, Є.Г. Ейдемільер). Америк. дослідники В.Мастерс та В.Джонсон визначають сексуальність як комплексну характеристику людини, а не тільки її здатність до еротичної реакції. Гавайський психолог Р. Корсіні та канадський психолог А. Ауербах дійшли висновку, що сексуальність – це широка сфера функціонування, починаючи від основних фізіологічних відмінностей між чоловіками та жінками і закінчуючи якостями, що характеризують маскуліність і фемінність, латентну та маніфестну сексуальну поведінку.

Традиційно жіночу сексуальність розглядають в межах трьох підходів: а) медико-біологічного; б) соціокультурного і в) психологічного.

Пропонуємо здійснити аналогічну типологізацію підходів до вивчення феномену материнства.

Ґрунтуючись на уявленні австрійського психіатра З. Фрейда про те, що сексуальність не залежить від репродукції і не зводиться до генітальних переживань, спробуємо довести, що материнство і сексуальність не є коморбідними на прикладі поведінкових девіацій у жінок, хоча, наприклад, америк. психоаналітик норвезько-датського походження К. Хорні відмовилася від традиційної фрейдистської ортодоксії ще в 20-ті роки минулого століття.

Погоджуючись з думкою італ. психолога А. Менегетті, ми розглядаємо материнство як відносну, а не абсолютну життєву мету жінки третього тисячоліття. Абсолютною метою повинна стати реалізація особистісного потенціалу, розкриття індивідуальності і набуття самотності, досягнення «акме» і трансцендетної жіночності. Материнство повинно бути прерогативою, а не обов'язком жінки; результатом свідомого вибору, а не спробою задовольнити соціальні експектації, квінтесенцією гетеросексуального кохання і шлюбних стосунків, а не компромісом самотності; сексуальність же – не епізодом

маніпулятивної поведінки, а ознакою справжньої жіночої аутентичності; не з метою спокусити, а щоб пізнати себе через рефлексію внутрішнього світу і тілесності іншого.

НАШІ АВТОРИ

Агаркова В., студентка II курсу спеціальності “Практична психологія” Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ “КНУ”.

Басюл В., викладач філософії Гірничого коледжу ДВНЗ “КНУ”.

Білецька К., викладачка біоетики Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Великодна М., кандидатка психологічних наук, старша викладачка кафедри практичної психології Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ “КНУ”.

Віденєєв І., доцент кафедри соціальної психології Харківської державної академії культури.

Гавяда В., старша викладачка кафедри педагогіки та психології Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля.

Давидчук Л., Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Депутатов В., магістрант кафедри практичної психології Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ “КНУ”.

Езерская К., магістрант кафедри глибокої психології та психотерапії Таврической академії Кримського федерального університету ім. В. І. Вернадського.

Кушнір Є., здобувачка наукового ступеня кафедри загальної психології і психології розвитку особистості Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.

Личана С., магістрантка кафедри практичної психології Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ “КНУ”.

Любарский А., кандидат медичних наук, лікар-сексопатолог Медичного центру “Гармонія”.

Морозова Л., головний спеціаліст-психолог Криворізького міського центру соціальних служб для сім’ї, дітей і молоді.

Овсяннікова Я., старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології науково-дослідного центру Національного університету цивільного захисту України.

Рашковська І., кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри практичної психології Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова.

Ревякіна І., кандидатка психологічних наук, доцентка Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова.

Туркова Д., кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри практичної психології Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ “Криворізький національний університет”.

Христенко В., провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології Національного університету цивільного захисту України.

Чаркіна О., кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри практичної психології Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ “Криворізький національний університет”.

Шестопалова О., кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри практичної психології Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ “Криворізький національний університет”.